

Date: 3rd January-2026

INGLIZ TILI DARSLARIDA LISTENING KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISH

Sodiqova Aziza

Respublika musiqa va san'at texnikumi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tili darslarida listening (tinglab tushunish) ko'nikmasini rivojlantirishning ahamiyati, nazariy asoslari hamda amaliy usullari keng yoritiladi. Tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirish orqali o'quvchilarning umumiy kommunikativ kompetensiyasini oshirish, nutqni idrok etish va real muloqotga tayyorlash masalalari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, listening mashqlarini samarali tashkil etish bosqichlari va metodik tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, listening, tinglab tushunish, kommunikativ kompetensiya, audio materiallar, nutq ko'nikmalari, ta'lim metodlari

Bugungi kunda ingliz tilini o'rganish jarayonida to'rt asosiy ko'nikma — listening, speaking, reading va writing — bir-biri bilan uzviy bog'liq holda rivojlantirilishi zarur. Ushbu ko'nikmalar orasida listening, ya'ni tinglab tushunish, eng murakkab va mas'uliyatli jarayonlardan biri hisoblanadi. Chunki o'quvchi avvalo nutqni eshitib, tushunib olmas ekan, u samarali muloqotga kira olmaydi.

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, ko'plab o'quvchilar grammatik qoidalarni bilsalar ham, ingliz tilidagi tabiiy nutqni tushunishda qiynaladilar. Shu sababli ingliz tili darslarida listening ko'nikmasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish dolzarb masala hisoblanadi.

Listening — bu chet tilidagi og'zaki nutqni eshitish, idrok etish va mazmunan anglash jarayonidir. U faqatgina tovushlarni eshitish emas, balki nutq mazmunini tushunish, asosiy fikrni ajratib olish va mantiqiy xulosa chiqarishni ham o'z ichiga oladi.

Listening ko'nikmasi quyidagi jihatlar bilan muhim ahamiyatga ega: og'zaki muloqotning asosi hisoblanadi; speaking ko'nikmasining rivojlanishiga zamin yaratadi; so'z boyligi va talaffuzni mustahkamlaydi; real hayotiy vaziyatlarda tilni qo'llash imkonini oshiradi.

Shu bois listening ingliz tilini o'rganishdagi poydevor ko'nikmalardan biri sifatida qaraladi.

Ingliz tili o'rganuvchilari listening jarayonida bir qator muammolarga duch keladilar. Jumladan: nutq tezligining yuqoriligi; talaffuz va aksentlarning xilma-xilligi; notanish so'z va iboralarning ko'pligi; bog'lanma nutq (connected speech) xususiyatlari.

Bu muammolar o'quvchilarda ishonchsizlik va qiziqishning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli listening mashqlarini bosqichma-bosqich va metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish muhimdir.

Listening darslarini samarali tashkil etish uch asosiy bosqichda amalga oshiriladi:

Bu bosqichda o'quvchilar tinglanadigan materialga tayyorlanadi. Mavzu bilan tanishtirish, yangi so'z va iboralarni tushuntirish, taxminiy savollar berish orqali o'quvchilarning qiziqishi oshiriladi. Ushbu bosqich listening jarayonini yengillashtiradi.

Date: 3rd January-2026

Bu bosqichda o'quvchilar audio yoki video materialni tinglaydilar va berilgan topshiriqlarni bajaradilar. Masalan, asosiy fikrni aniqlash, to'g'ri-noto'g'ri savollarga javob berish, bo'sh joylarni to'ldirish kabi mashqlar bajariladi.

Tinglashdan so'ng o'quvchilar eshitilgan material yuzasidan muhokama olib boradilar, xulosa chiqaradilar yoki speaking mashqlari orqali o'z fikrlarini bildiradilar. Bu bosqich listening va speaking ko'nikmalarining integratsiyasini ta'minlaydi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari listening ko'nikmasini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Audio kitoblar, podkastlar, videodarslar, onlayn platformalar va mobil ilovalar o'quvchilarga mustaqil ravishda mashq qilish imkonini beradi.

Autentik materiallardan foydalanish — ya'ni real hayotda qo'llaniladigan nutq namunalari — o'quvchilarning tabiiy nutqni tushunish qobiliyatini oshiradi va ularni real muloqotga tayyorlaydi.

Listening ko'nikmasi boshqa til ko'nikmalari bilan chambarchas bog'liqdir. Tinglab tushunish orqali o'quvchilar: yangi so'z va iboralarni o'zlashtiradi; talaffuz va intonatsiyani to'g'ri egallaydi; speaking jarayonida o'z fikrini aniqroq ifodalaydi.

Shu sababli listening mashqlarini reading, speaking va writing bilan uyg'unlashtirish ta'lim samaradorligini yanada oshiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz tili darslarida listening ko'nikmasini rivojlantirish o'quvchilarning umumiy kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Tinglab tushunish mashqlarini tizimli, bosqichma-bosqich va zamonaviy metodlar asosida tashkil etish o'quvchilarning ingliz tilidagi nutqni erkin idrok etishiga xizmat qiladi. Shu bois ingliz tili ta'limida listening ko'nikmasini rivojlantirishga doimiy va puxta e'tibor qaratish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Harmer J. How to Teach English. – London: Longman, 2015.
2. Richards J. C. Teaching Listening and Speaking: From Theory to Practice. – Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
3. Brown H. D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. – New York: Pearson Education, 2007.
4. Nunan D. Listening in Language Learning. – Oxford: Oxford University Press, 1997.
5. Field J. Listening in the Language Classroom. – Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
6. Ur P. A Course in Language Teaching: Practice and Theory. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
7. Scrivener J. Learning Teaching. – Oxford: Macmillan Education, 2011.
8. Rost M. Teaching and Researching Listening. – London: Longman, 2011.
9. Nation I. S. P., Newton J. Teaching ESL/EFL Listening and Speaking. – New York: Routledge, 2009.